

Pracovní list č. 2

SUBSTANTIVA

Český substantivní pojem bývá někdy v latině vyjádřen výrazem, který přesně neodpovídá českému substantivu. České abstraktní substantivum se pak často do latiny překládá jménem konkrétním nebo dvouslovným výrazem:

1. věk, málo známá země

a) *a puero* *a parvulis, (a teneris unguiculis)*
Cato puer adulescens, senex
podobně *Cicerone consule x Cicero consul*
Cicerone auctore, me auctore
me duce *me teste*
Livius auctor est +ak.+inf. nebo *ut Livius auctor est.*

b) jméno národa může označovat zemi tímto národem obývanou:

in Persas est profectus x in Graeciam
per Samnites ire *in Sabinis* podobně: *ad inferos descendere*

2. abstrakta lat. opisem

Snaha latiny o konkrétnost se projevuje i tím, že některá latinská slovesa vyžadují, aby se k nim připojoval akuzativ substantiva, označující tu stránku nebo část osoby, která je dějem zasahována: nejčastěji se objevuje výraz *animus*

<i>animum mutare</i>	<i>animum pueri excolere</i>
<i>animum commovere</i>	<i>mores iuvenum corrigere</i>
<i>copias iungere</i>	<i>dolorem tuum consolor</i>
<i>animos hominum offendere</i>	<i>animos militum cohortari</i>
<i>animum legentis commovere</i>	<i>conspectum alicuius fugere</i>

3. Zastupování jednoduchých substantiv

To, co čeština vyjadřuje jednoduchým substantivem bývá v latině často vyjádřeno jinak, např.: *učenec - vir doctus*, nebo větou vztaznou, otázkou nebo větou časovou

větou relativní:

<i>is qui dicit</i>	<i>ii qui te audiunt</i>
<i>qui nostra legunt x is qui legit</i>	<i>id quod mihi proposui</i>
<i>a quo defensus sum (defendor)</i>	<i>qui ei successit</i>
<i>quod voluit perfecit</i>	<i>quae gesta sunt</i>

Latina ovšem má i substantiva *orator, auditor, lector, defensor* tato ovšem vyjadřují trvalého vykonavatele této činnosti z povolání, věty relativní vyjadřují činnost příležitostnou - jak praví Cicero *aliud est amatorem esse, aliud amantem.*

otázkou

<i>dic quid sentias</i>	<i>ostendit quid fieri vellet</i>
<i>si quaerimus quae causa sit</i>	<i>Plato quaerit quid sit iustitia</i>

větou časovou

<i>cum dilucesceret</i>	<i>cum advesperasceret</i>
-------------------------	----------------------------

postquam rediit

4. Abstrakta

Abstraktum v singuláru může stát místo konkrétního výrazu v plurálu:

iuventus=*iuvenes*, *mancipia*, *servitia* = *servi*, *posteritas* = *posteri*, *nobilitas* = *nobiles*,
latrocinia = *latrones*;

Některá abstrakta mohou vyjadřovat jak činnost tak výsledek činnosti a naopak:

cogitatio=přemýšlení i myšlenka;

libertas: svoboda, smysl pro svobodu, láska k svobodě

officium: povinnost, služba, věrné plnění povinností, svědomitost

scelus: zločin, zločinnost, zlotřilost

simulatio: přetváření, přetvářka, záminka

veritas: pravda, pravdivost, pravdomluvnost, cit pro pravdu

vita: život, způsob života, žití, životní povolání

Abstraktum někdy zdůrazňuje vlastnost běžně vyjadřovanou adjektivy:

angustiae itineris = úzká cesta *iter angustum*

atrocitas rei = krutý čin

magnitudo silvarum = ohromné lesy

varietas studiorum = různé snahy

asperitas viarum = drsné cesty

societas periculi = společné nebezpečí

5. Použití singuláru a plurálu

Substantivum v singuláru může stát ve významu kolektivním místo plurálu: *hostis*, *miles eques Romanus*, *Poenus*, *fabia vesci*, *abundare haedo*, *gallina*, *in rosa dormire*. Pamatuj *magna indoles* = velké nadání, schopnosti; *grande aes alienum* velké dluhy.

Plurál bývá místo českého singuláru u latinských abstrakt, označujících stav nebo vlastnost tzv. pluralis distributivus: *animos addere militibus*: dodat odvahy vojákům, *miltum animos confirmare* ale *militēs animo non deficiunt* vojáci neklesají na mysli; *magno animo sunt* jsou stateční; *intrare domos*.

podobně znamená: *inimicitiae* = nepřátelství více lidí; *invidiae* = projevy nenávisti, *mortes* = způsoby smrti; *potestates magistratuum* = úřední pravomoc; *virtutes* = hrdinské činy.

Dále pamatuj: *vina* = druhy vína, *ligna*= polena dříví, *nives* = chumelenice, *frigora* zimy, studené počasí, *imbres*= lijáky, deštivé počasí.

Plurál rodového jména - znamená buď dva příslušníky rodu *Gracchi* (*Tiberius a Gaius*), případně *Catonēs*, *Scipionēs* = muži jako byl...

Ze dvou podstatných jmen, spojených spojkou *et*, *que*, *ac* - většinou hendiadys překládáme jedno adjektivem: *natura bonitasque* = přirozená dobrota; *monumenta et litterae* = písemné památky; *aurum et paterae* = zlaté misky; *clamor et concursus* = hlučný sběh; *spectator et testis* = očitý svědek.